

Binnen de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken bestond bij enkele fracties de behoefte de Minister van Buitenlandse Zaken enkele vragen en opmerkingen voor te leggen inzake zijn brief d.d. 12 januari 2018 houdende de geannoteerde agenda van de Raad Buitenlandse Zaken van 22 januari 2018 (21 501-02, nr. 1814). Tevens zijn voor dit Schriftelijk Overleg geagendeerd het verslag van de Raad Buitenlandse Zaken van 11 december 2017 (21 501-02, nr. 1813), en de brief van de Minister van Buitenlandse Zaken d.d. 19 december 2017 inzake actuele politieke en humanitaire situatie in Jemen (32 623, nr. 183).

De voorzitter van de commissie,
P. Dijkstra

De griffier van de commissie,
Van Toor

Algemeen

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda van de Raad Buitenlandse Zaken van 12 januari 2018. De leden van de VVD-fractie hebben hierbij nog enkele vragen en opmerkingen.

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van de geannoteerde agenda. Tot hun verbazing wordt Iran hierin niet genoemd. En dat terwijl er alle reden is om de recente ontwikkelingen in Iran te bespreken.

De leden van de GroenLinks-fractie hebben kennisgenomen van de brieven van de regering. Zij hebben hierover een aantal vragen. Tevens verzoeken zij de Minister een aantal punten te berde te brengen in de vergaderingen van de Raad Buitenlandse Zaken en de VN Veiligheidsraad.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda van de Raad Buitenlandse Zaken van 22 januari aanstaande, het verslag van de informele Raad Buitenlandse Zaken van 11 december, het verslag van de reis van de Minister naar Israël en de Palestijnse Autoriteit en de brief over Jemen. Ze hebben hierover nog enkele vragen en opmerkingen.

Ook de leden van de fracties van de PVV, D66, SP, PvdA en SGP hebben enkele vragen en opmerkingen.

Iran – protesten en JCPOA

De leden van de VVD-fractie zijn solidair met de moedige betogers in Iran. De protesten zijn begonnen om economische redenen, maar zijn uitgegroeid tot een breder protest. Deze leden roepen een eerder voorstel om te komen tot een Europese variant van de Global Online Freedom Act in herinnering. Is de Minister het met de leden van de VVD-fractie eens dat een dergelijke wet handvatten zou kunnen bieden om adequaat te reageren op de Iraanse blokkade van diensten als Twitter en Telegram? Ook roepen deze leden de Minister op om organisaties, universiteiten en bedrijven in Nederland te vragen om overtollige servercapaciteit in te zetten voor het geven van een online stem aan het Iraanse volk.

De leden van de VVD-fractie zijn blij dat president Trump heeft besloten het nucleaire akkoord met Iran te recertificeren. Het ballistische raketprogramma valt nu buiten het Joint Comprehensive Programme of Action (JCPOA). Is de Minister het met deze leden eens dat naar aanleiding van het schenden van VN-resoluties omtrent het raketprogramma sancties moeten worden opgelegd én gehandhaafd? De VS heeft gelijk: de deal moet steviger. Het Europese deel van de sancties ging altijd één op één mee met de Amerikaanse sancties. De VVD-fractie roept een VVD-voorstel uit 2015 in herinnering inzake het automatisch instellen van sancties na een schending van het JCPOA. Deze moeten daadwerkelijk automatisch zijn en alleen unaniem mag nog aan de handrem worden getrokken. De leden van de VVD-fractie vragen de Minister om deze piste te onderzoeken.

De leden van de PVV-fractie zijn van mening dat algemeen bekend is dat Iran het Midden-Oosten destabiliseert. Maar hoe staat het met de Iraanse activiteiten in Europa? In November werd een Iraanse activist in Den Haag doodgeschoten. Hij werd al langer bedreigd en was een vijand van het

onvrije islamitische regime in Teheran.¹ In hoeverre was het Iraanse regime bij zijn dood betrokken? Zijn daar aanwijzingen voor? De leden van de PVV-fractie vragen dat niet zonder reden. Het heeft er alle schijn van dat de Iraanse lange arm verder reikt dan menigen kan bevroeden. Zo is naar buiten gekomen dat Duitsland een onderzoek is gestart naar tien Iraanse spionnen.² Is een dergelijk spionnennetwerk ook aanwezig in Nederland, kan men zich redelijkerwijs afvragen. Zijn onze diensten daar wel voldoende alert op? De Minister kan hier wellicht niet veel in het openbaar over zeggen, maar toch ontvangen de genoemde leden in het algemeen hier graag een reactie op.

De leden van de PVV-fractie zijn van mening dat Iran (net als Turkije/ Erdogan) een onderwerp is waar politiek correcte politici zich het liefste niet de vingers aan branden. Liever worden de pijlen gericht op bondgenoot Trump of de landen die ook niet in de Brusselse pas lopen, zoals Hongarije. Toch zullend e leden van de PVV-fractie de schijnwerpers wel vol op Iran blijven richten. De Minister gaf eerder aan dat bij de raketaanval vanuit Jemen op Saoedi-Arabië eind 2017 een Iraanse raket is gebruikt, maar dat het onduidelijk was of deze tijdens het conflict naar Jemen was gebracht. De vraag of de raket voor of tijdens het conflict naar Jemen was gebracht, is onder meer belangrijk om te bepalen of Iran het wapenembargo heeft overtreden en dus extra sancties kan verwachten! De Minister wist op 4 december het antwoord nog niet. Maar dat antwoord is er nu wel! Binnen de VN-Veiligheidsraad circuleert een rapport van VN-experts die hebben aangetoond dat raketonderdelen en andere Iraanse militaire technologie (waaronder drones) na het instellen van het wapenembargo in april 2015 naar Jemen zijn getransporteerd.³ Dat betekent een overtreding van het wapenembargo en dus moeten er maatregelen volgen! De leden van de PVV-fractie willen dat Nederland als lid van de Veiligheidsraad daar niet voor wegloopt! Daarom horen de leden graag wat de vervolgstappen van de Minister zijn op dit punt?

De leden van de CDA-fractie wijzen er op dat sinds 28 december jl. in tientallen Iraanse steden massaal geprotesteerd wordt tegen de armoede, corruptie en politieke repressie in het land⁴. Daarbij zijn tot nu toe tenminste 25 doden gevallen en honderden, volgens sommige berichten zelfs duizenden, arrestaties verricht⁵. Waar de Verenigde Staten en Israël het hardhandige optreden van de Iraanse autoriteiten scherp veroordelen en oproepen tot meer internationale steun voor de demonstranten en hun eisen, houdt de Europese Unie (EU) zich muisstil⁶. Hoge Vertegenwoordiger Mogherini komt niet verder dan een algemene oproep aan alle partijen in Iran om geen geweld te gebruiken⁷. Ook belooft ze de ontwikkelingen in de gaten te houden⁸. De leden van de CDA-fractie vinden dat volstrekt onvoldoende. De mensen in Iran verdienen onze steun. Ze leven immers al decennialang onder het juk van streng-islamitische ayatollahs en ze hebben het volste recht om hun onvrede daarover te uiten.

¹ <https://nos.nl/artikel/2202169-vermoorde-iraanse-activist-waarschuwde-politie-over-bdreigingen.html>

² <https://www.nytimes.com/aponline/2018/01/16/world/europe/ap-eu-germany-iran-spying.html>

³ <https://www.nytimes.com/2018/01/12/world/middleeast/iran-yemen-saudi-arabia-arms-embargo-un.html>

⁴ <https://www.amnesty.nl/actueel/iran-stop-medogenloos-optreden-tegen-demonstranten>

⁵ <https://www.rtlnieuws.nl/buitenland/25-doden-bij-grootste-protesten-sinds-jaren-tegen-regime-in-iran>

⁶ <https://www.reuters.com/article/us-iran-economy-protests-usa/u-s-condemns-arrest-of-peaceful-protesters-in-iran-idUSKBN1EN1ST?il=0>

⁷ <https://www.politico.eu/article/iran-protests-eu-urges-tehran-to-refrain-from-crackdown-on-demonstrators/>

⁸ <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2018/01/02/eu-houdt-anti-regeringsprotesten-in-iran-in-de-gaten/>

Amnesty International noemt het optreden van de Iraanse autoriteiten tegen demonstranten «meedogenloos» (<https://www.amnesty.nl/actueel/iran-stop-medogenloos-optreden-tegen-demonstranten>). De Iraanse autoriteiten moeten het recht op vreedzaam protest respecteren en de honderden demonstranten die zijn opgepakt beschermen tegen marteling. Ook moeten ze onderzoeken of veiligheidsdiensten vuurwapens tegen ongewapende demonstranten hebben gebruikt. De leden van de CDA-fractie vragen of de Minister de zorgen van Amnesty deelt? Is hij bereid het optreden van de Iraanse autoriteiten ondubbelzinnig te veroordelen en te adresseren in EU-verband. Zo nee, waarom niet? Is de Minister daarnaast bereid zich in VN-verband aan te sluiten bij de Amerikaanse VN-ambassadeur Haley, die de Iraanse demonstranten wél steunt en hun moedige daden verwelkomt⁹? Zo nee, waarom niet? En welke rol speelt de nucleaire deal (JCPOA) met Iran, die de EU ten koste van alles overeind lijkt te willen houden? Is de EU bang dat de ayatollahs in Teheran het JCPOA zullen opzeggen als ze kritiek uit Brussel krijgen en blijft een stevige veroordeling van de nieuwste mensenrechtenschendingen door Iran daarom achterwege? Zo nee, welke voorbeelden kunt u geven van felle Nederlandse of Europese kritiek op de Iraanse autoriteiten, zo vragen de leden van de CDA-fractie?

De leden van de fractie van D66 vragen hoe de Minister de uitspraken duidt van de Iraanse generaal Jafari, die stelde dat «de demonstratieleiders zijn opgepakt en harde sancties tegemoet kunnen zien»? Wat wordt bedoeld met harde sancties? Is de Minister het met deze leden eens dat het recht om te demonstrenen één van de fundamentele vrijheden is, waartoe de Minister zoals beschreven in de geannoteerde agenda ook in VNVR-verband met betrekking tot Iran heeft opgeroepen? Hoe duidt de Minister in dit licht de acties van de Iraanse autoriteiten? Hoe verhouden deze zich tot de door EU aangenomen verklaring?

De leden van de SP-fractie hebben nog een paar opmerkingen over Iran. De afgelopen weken waren daar grote demonstraties waartegen hard is opgetreden. Tientallen doden en meer dan duizend demonstranten achter slot en grendel zijn het resultaat. Mensenrechtenorganisaties spreken daar terecht schande van. Veroordeelt de Minister het repressieve optreden van de Iraanse autoriteiten en pleit hij er bij zijn Iraanse ambtsgenoot voor dat alle vreedzame demonstranten vrijgelaten?

Jemen

De leden van de VVD-fractie zijn bezorgd over de humanitaire situatie in Jemen. Zij achten het cruciaal dat alle havens en vliegvelden zo snel mogelijk weer worden opengesteld voor commerciële en humanitaire goederen. De VS, het VK, Frankrijk en Duitsland hebben er bij Saoedi-Arabië op aangedrongen de blokkade op te heffen. Ontvangt de Minister ook signalen dat hier daadwerkelijk werk van wordt gemaakt? Iran heeft wapens geleverd aan de Houthi-rebellen in Jemen. Wat deze leden betreft wordt er boter bij de vis geleverd en wordt Iran gesanctioneerd. Is Nederland bereid om deze schendingen binnen de VN Veiligheidsraad te adresseren?

De leden van de fractie van D66 hebben enkele vragen over de situatie in Jemen. Recent heeft NAVO-bondgenoot Noorwegen besloten alle leveringen van wapens en munitie aan de Verenigde Arabische Emiraten stopgezet. Tevens is de drempel voor de verkoop van beschermende producten verhoogd. Dit als reactie op de humanitaire crisis in Jemen en

⁹ <https://nos.nl/artikel/2210691-vs-en-rusland-botsen-bij-spoedzitting-over-iran.html>

de rol die de VAE daarin spelen. Is de Minister bereid binnen de EU te pleiten voor een soortgelijke houding richting de VAE en Saoedi-Arabië?

De leden van de fractie van GroenLinks vragen of Nederland het initiatief zal nemen voor een nieuwe VNVR-resolutie over de situatie in Jemen? Graag horen de leden de overwegingen van de Minister hieromtrent.

Tijdens de begrotingsbehandeling eind vorig jaar bleek heel brede steun voor de motie-Karabulut die de regering oproept om de oorlog in Jemen als prioriteit te beschouwen tijdens het jaar in de Veiligheidsraad en initiatieven te nemen om te komen tot beëindiging van de militaire handelingen en om humanitaire toegang tot het gebied te verbeteren. Inmiddels is Nederland tot dit hoogste orgaan van de Verenigde Naties toegetreten. Daarom vernemen de leden van de SP-fractie graag van de Minister een update over de uitvoering van deze motie.

Door het gruwelijke geweld in Jemen en de blokkade zijn al tienduizenden mensen omgekomen en gewond geraakt. Miljoenen zijn op de vlucht geslagen. Een ongekennde cholera epidemie staat symbool voor de immense humanitaire crisis waarin dit land verkeert – een door de mens, willens en wetens gecreëerde crisis, met Saudi-Arabië als hoofdschuldige. De motie roept op tot het nemen van initiatieven om te komen tot beëindiging van de militaire handelingen. De leden van de SP-fractie vragen wat Nederland op dit onderdeel kan doen in de Veiligheidsraad? Is de Minister bereid steun te zoeken voor een oproep, een resolutie, tot een direct staakt-het-vuren, voor alle partijen, dus ook Saudi-Arabië en de andere landen die zich in het conflict hebben gemengd?

Jordanië bombardeert ook, met F-16»s. Nederland levert F-16»s aan dit land. Hoe is dat in hemelsnaam mogelijk? Dat vragen de leden van de SP-fractie. Jordanië belooft niet met Nederlandse toestellen te zullen bombarderen in Jemen. Dat is in de praktijk niet te controleren en zelfs al houdt Jordanië zich hieraan, dan kan het nog altijd de andere F-16»s die het in bezit heeft hiervoor inzetten. Is de Minister bereid nog eens kritisch te kijken naar de levering van F-16»s? Dat staat toch haaks op allerlei criteria die voor EU-landen zouden moeten gelden bij wapenexport?

Dan is er nog het nieuws dat Nederlandse wapens, Houwitsers om precies te zijn, die in het verleden aan de Verenigde Arabische Emiraten zijn geleverd, zijn ingezet in de strijd in Jemen. Daar is onderzoek naar gedaan door onderzoekscollectief Dutcharms. Dat is zeer verontrustend. De leden van de SP-fractie vragen de Minister hierop te reageren. Wat zegt dit voorbeeld over wapenleveranties aan deze makkelijk ontvlambare regio? Moet het exportbeleid worden aangescherpt?

Noorwegen heeft onlangs, uit voorzorg, wapenleveranties aan de Verenigde Arabische Emiraten opgeschort. De leden van de SP-fractie vragen de Minister hierop te reageren. Is hij bereid de Noren hierin te volgen?

De leden van de PvdA-fractie constateren dat de treurige en zorgwekkende situatie in Jemen een langlopende zaak is. Er zijn met name veel zorgen over de humanitaire situatie. Zoals het kabinet ook schrijft: «het wordt steeds moeilijker voor de Jemenistische bevolking om in de eigen behoeften te voorzien». De leden van de PvdA-fractie zijn blij met de inzet van het kabinet door in zowel de EU als de VNVR Jemen hoog op de agenda te zetten. Het is ook heel positief dat de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten internationale experts heeft benoemd die onderzoek gaan doen naar mensenrechtenschendingen. Helaas lijkt het nog niet veel resultaat te hebben gehad. De blokkade door Saudi-Arabië is nog altijd

niet opgeheven, waardoor de situatie voor de Jemenitische bevolking steeds nijpender wordt. Ook het geweld blijft maar aanhouden. Het kabinet schrijft dat er een gesprek met Secretaris-Generaal Guterres komt over de VNVR-inzet en dat samen met andere landen wordt bezien of er een nieuwe resolutie mogelijk is. De leden van de PvdA-fractie moeten helaas constateren dat er te weinig verandert en dat er echt meer druk op de ketel moet om de situatie in Jemen duurzaam te verbeteren. Wat is nu precies de inzet bij de RBZ en wat gaat Nederland verder nog doen?

De leden van de Christen Unie-fractie zouden graag van de Minister willen weten hoe hij denkt over een nieuwe resolutie in de VN-Veilighedsraad ten aanzien van de humanitaire situatie in Jemen.

Syrië – Turkije – Koerden in Noord-Syrië

De leden van de VVD-fractie zijn bezorgd over de ontwikkelingen in Noord-Syrië. De twee grootste lidstaten van de NAVO – de VS en Turkije – staan lijnrecht tegenover elkaar. Wat doet de Secretaris-Generaal van de NAVO om de boel bij elkaar te houden? Kan de Minister een stand van zaken geven van het AJACS-programma? Zijn de uitkomsten van het onderzoek naar de aantijgingen van de BBC inmiddels bekend? Zo ja, wat betekent dit voor de Nederlandse bijdrage? Kan de Minister tot slot aangeven hoe de Nederlandse regering staat tegenover de veelbesproken opbouw van een Koerdisch leger in Noord-Syrië?

De leden van de PVV-fractie zijn van mening dat de premier met betrekking tot Turkije totaal de weg kwijt is. En met hem de politieke leiders van andere Europese landen zoals Angela Merkel. Gezamenlijk leggen zij de rode loper uit voor de man die ons al jaren bedriegt, uitscheldt en chanteert: de Turkse despoot Erdogan. De leden van de PVV-fractie vinden dat onbegrijpelijk. Zelfs zeer kwalijk en zorgelijk. Het vervolgen en opsluiten van honderden journalisten is kennelijk OK! Het voeren van een illegale oorlog in Syrië en Irak is OK! Het monddood maken van de eigen bevolking is OK! Nederlanders uitmaken voor nazi's en fascistten. Het is allemaal OK zolang je tenminste de naam Recep Tayyip Erdoğan in je Turkse paspoort hebt staan. Het is een grove schande dat de regering dit allemaal terzijde legt om toch vooral de band met het bewind van Erdogan te verbeteren. Het optreden van onze premier in Buitenhof was dan ook beschamend. Een knieval voor een islamitische dictator. En waarom juist nu? Welke voortreffelijke acties heeft Erdogan ondernomen waardoor de premier excuses niet meer nodig vindt? Waar is deze laffe houding door ingegeven? En dan gaat het niet alleen om de knieval van onze premier, maar ook om de verzoenende toon die andere Europese regeringsleiders sinds kort aanslaan zodra het over Erdogan gaat (die opeens overal de deur plat loopt en bereidheid tot vriendschap veinst). Is de Minister bereid alsnog excuses te eisen van Erdogan? Of is de transformatie van Halbe Zijlstra naar D66-diplomaat definitief voltooid en wordt hij kort gehouden door de premier?

Interessant wordt ook de positie die Nederland gaat innemen mocht Erdogan de aanval openen op de Koerden van de Syrian Democratic Forces (SDF) in Syrië. Erdogan heeft tenslotte al dreigingen geuit richting de SDF, wat in zijn ogen een terreurleger is. Erdogan heeft kennelijk liever het voorbeeldige kalifaat van Islamitische Staat als buurland. Graag horen de leden van de PVV-fractie hoe de Minister deze nieuwe spanningen bekijkt. Geeft hij hier de steun aan onze democratische en trouwste bondgenoot de Verenigde Staten, inclusief de Koerden die IS hebben verjaagd, of kruipt hij hier OOK (net als bij de veroordeling over Trumps Jeruzalem besluit) in het kruipspoor achter Erdogan aan?

De leden van de CDA-fractie willen ook de situatie in Noord-Syrië aan de orde stellen. Die is uiterst explosief. President Erdogan, die Nederland inmiddels weer een «oude vriend» noemt, heeft openlijk aangekondigd de aanval te openen op de Koerdische enclave Afrin in Syrië omdat de bevolking aldaar verantwoordelijk zou zijn voor terreurdaden in het zuiden van Turkije¹⁰. De Verenigde Staten en Turkije staan in Syrië lijnrecht tegenover elkaar, waarbij de toch al gespannen verhoudingen tussen beide NAVO-lidstaten verder kunnen verslechteren¹¹. Hoe beoordeelt de Minister deze berichten? En wat vindt hij ervan dat Turkije, niet bepaald een toonbeeld van beschaving, de Koerden, één van de weinige democratische lichtpuntjes in het Midden-Oosten met onder meer mensenrechten en vrouwenrechten, van de kaart wil vegen? Inmiddels zouden er al bombardementen plaatsvinden. Wat vindt de Minister hiervan? Welke basis is hiervoor in het internationaal recht? Hoe geloofwaardig is het beroep van Turkije op «zelfverdediging» (<http://aa.com.tr/en/politics/turkey-exercising-its-right-to-self-defense-in-afrin/1034722>). De leden van de CDA-fractie roepen de regering op deze illegale aanval te veroordelen. Waarom hecht de Minister aan goede betrekkingen met zo'n land als bij hem het internationaal recht en waardengemeenschappen zoals de EU en de NAVO hoog in het vaandel staan? Graag een uitgebreide toelichting, zo vragen de leden van de CDA-fractie.

De leden van de ChristenUnie-fractie willen graag weten welke mogelijkheden de Minister ziet om de Noordelijke Alliantie van Koerden en andere etnische of religieuze minderheden te steunen, aangezien zij de meest betrouwbare partner zijn geweest in de strijd tegen ISIS.

Noord-Korea

De leden van de PVV-fractie hebben ook een aantal vragen en opmerkingen over Noord-Korea. Graag vernemen de leden van de Minister hoe het in Vancouver was, waar hij met een select groepje landen heeft gesproken over Noord-Korea. Uit het nieuws hebben deze leden kunnen vernemen dat extra sancties worden overwogen tegen Noord-Korea, die verder gaan dan de VN-sancties en resoluties. Hierover zou een gezamenlijke verklaring over zijn aangenomen in Vancouver. Kan de Minister daar meer duidelijkheid over scheppen? En steunt Nederland extra sancties?

De leden van de PVV-fractie zijn van mening dat we ons geen zand in de ogen moeten laten strooien door communistenleider Kim Jong Un: Nu zet hij Seoul schaakmat met artillerie, straks de hele wereld met nucleaire ballistische raketten die dan ook Europa kunnen bereiken. Het is een uiterst gevaarlijke ontwikkeling. Voorafgaand aan de bijeenkomst in Vancouver is er een (geheime) bijeenkomst geweest in San Francisco met de nationale veiligheidsadviseur van de Amerikaanse president en vertegenwoordigers uit Japan en Zuid-Korea. Daar was de conclusie dat de recente toenaderingen door Noord-Korea een afleidingsmanoeuvre zijn en ze in Noord-Korea gewoon doorwerken aan het nucleaire programma.¹² Werd deze conclusie gedeeld door de deelnemers van de bijeenkomst in Vancouver? Graag een reactie.

In schriftelijke vragen hebben leden van de PVV-fractie eerder zorgen geuit over de wijze waarop Noord-Korea aan geld komt door de handel in cryptomunten en door digitale diefstallen. Kan hier in internationaal

¹⁰ <https://nos.nl/artikel/2211943-turkije-kondigt-aanval-aan-op-koerdische-enclave-in-syrie.html>

¹¹ <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-01-17/turkey-warns-u-s-that-border-force-could-irreparably-harm-ties>

¹² <http://www.foxnews.com/politics/2018/01/16/trumps-national-security-adviser-h-r-mcmaster-attended-secret-meeting-on-north-korea.html>

verband onderzoek naar gedaan worden? Bijvoorbeeld door het expert-panel van het sanctiecomité van de VN waar Nederland voorzitter van is? Het is tenslotte de 21ste eeuw en los van traditionele handelsstromen zijn er meer manieren waarop Noord-Korea aan geld kan komen.¹³

De zorgen van de leden van de CDA-fractie over Noord-Korea blijven onverminderd groot. Daar doet de overeenstemming die beide Korea's onlangs bereikten over de deelname van 230 cheerleaders en een mega-orkest uit het noorden aan de Olympische Winterspelen in het zuiden niets aan af. De leden van de CDA-fractie zijn met name bezorgd over berichten dat het stalinistische regime in Pyongyang nog altijd zaken doet met landen over de hele wereld, ondanks strenge VN-sancties die dat zouden moeten verhinderen. Uit een recent gepubliceerd rapport van het Institute for Science and International Security (ISIS) blijkt dat zeker 49 landen zich niet houden aan de VN-sanctieresoluties tegen Noord-Korea¹⁴. Dertien landen, waaronder Iran, Syrië en een aantal Afrikaanse landen, zouden Kim Jong-un en zijn schrikbewind zelfs nog altijd van militair materieel voorzien. Negentien landen, waaronder EU-lidstaten Duitsland, Polen en Roemenië, zouden betrokken zijn bij schendingen van niet-militair gerelateerde sancties, bijvoorbeeld door financiële transacties met Noord-Korea te blijven faciliteren. Hoe beoordeelt de Minister de bevindingen in het ISIS-rapport? En wat gaat Nederland, als voorzitter van het VN-sanctiecomité, doen om de sancties tegen Noord-Korea strikter te handhaven?

Is de Minister bereid om ook China en Rusland in de VN-Veiligheidsraad aan te spreken op hun verantwoordelijkheid, nu er opnieuw aanwijzingen zijn dat deze landen illegaal olie exporteren naar Noord-Korea? Als gevolg van de toevoer van Russische olie zou de prijs van benzine in Noord-Korea sinds november 2017 met 25 procent zijn gedaald en de prijs van diesel zelfs met 60 procent¹⁵. Bronnen in de olie-industrie beweren bovendien dat China nog altijd duizenden tonnen ruwe olie per dag naar Noord-Korea exporteert via een oude pijplijn¹⁶. Kan de Minister deze berichten bevestigen? En wat is er besproken bij de internationale top over Noord-Korea in Vancouver, waar de Minister aanwezig was de afgelopen dagen aanwezig was, zo vragen de leden van de CDA-fractie?

Nederland is inmiddels voorzitter van het Noord-Korea sanctiecomité van de VN. De leden van de fractie van D66 vragen de Minister om toe te lichten wat hij in deze positie hoopt en denkt te bereiken? Wat wordt zijn inzet voor het komende jaar als voorzitter? Kan de Minister toelichten wat de uitkomsten van de conferentie in Vancouver afgelopen week zijn geweest?

Midden-Oosten Vredesproces (MOVP)

De leden van de CDA-fractie hebben enkele opmerkingen en vragen over het vredesproces in het Midden-Oosten. De Minister heeft een bezoek gebracht aan Israël en de Palestijnse Gebieden. De genoemde leden danken de Minister voor het toesturen van diens verslag, op zo'n korte termijn. Zij betreuren het eenzijdige besluit van president Trump om de Amerikaanse ambassade naar Jeruzalem te verplaatsen. Het is onver-

¹³ <https://www.wsj.com/articles/new-cyberattack-on-cryptocurrency-investors-came-from-north-korea-report-says-1516107603?mg=prod/accounts-wsj>

¹⁴ http://isis-online.org/uploads/isis-reports/documents/Countries_Involved_in_Violating_NK_UNSC_Resolutions_5Dec2017_Final.pdf

¹⁵ <http://www.newsweek.com/russia-north-korea-oil-imports-kim-jong-un-united-states-736144>

¹⁶ <https://www.hln.be/nieuws/buitenland/exporteert-china-stiekem-olie-naar-noord-korea-ondanks-verbod-vn~a0c031a6/>

standig en contraproductief. Het lijkt het vredesproces bepaald geen goed te doen, terwijl er al nauwelijks vertrouwen is. President Abbas beweert de Amerikanen niet meer als bemiddelaar te accepteren. De vraag is: wie dan wel? En: hoe nu verder? Welke rol kunnen Nederland en de EU spelen?

President Abbas zal aanwezig zijn bij de Raad. Een goede gelegenheid om informeel van gedachten te wisselen. De Palestijnse president heeft hier wat de leden van de CDA-fractie betreft wel wat uit te leggen na zijn speech voor de Centrale Raad van de PLO op zondag 14 januari jl. Abbas noemde Israël een «koloniale onderneming» die niets met het Jodendom te maken heeft¹⁷. De joden zouden als werktuig gebruikt worden door Europese mogendheden. Nederland zou vanwege onze grote vloot gevraagd zijn de joden te verplaatsen. Hoe beoordeelt de Minister deze speech, waarin Abbas het bestaansrecht van Israël lijkt te ontkennen? En wat is dit voor een signaal richting Europa? Ook zouden de gigantische salarisbetalingen (in totaal \$ 347 miljoen in 2017) aan terroristen «nooit» stoppen. Heeft de Minister dit ook te horen gekregen toen hij zijn zorgen hierover uitte?

De Minister heeft richting de Palestijnse Autoriteit bezwaar geuit tegen het disproportioneel resoluties indienen tegen Israël in de VN. Een goede zaak, vinden de leden van de CDA-fractie. Maar hoe zit het met het stemgedrag van Nederland zelf? Wat verandert de Minister nu na het aannemen van de motie Van der Staaij c.s.? Waarom heeft Nederland bijvoorbeeld niet tegen een door Noord-Korea resolutie ingediende resolutie gestemd die Israël opriep de Golan-hoogte over te dragen aan Assad; de dictator die z'n eigen bevolking bestookt met chemische wapens en vatenbommen?

De leden van de D66-fractie hebben met interesse het verslag van de Minister over zijn reis naar Israël en Palestina gelezen. Zij betreuren dat het wederzijds vertrouwen met betrekking tot het vredesproces laag is en dat beide partijen twijfelen aan de haalbaarheid van de twee-statenoplossing. De leden van de D66-fractie zijn van mening dat met de huidige terugtrekkende en contraproductieve opstelling van de Verenigde Staten, de Europese Unie zich actiever in dit proces zou moeten opstellen. Is de Minister dit met de leden van de D66-fractie eens? Op welke wijze gaat de EU deze rol oppakken? Wat kan de EU betekenen in de financiering van de Palestijnse autoriteit en de hulporganisatie voor Palestijnse vluchtelingen UNRWA, nu president Trump voornemens is de Amerikaanse financiering stop te zetten?

De leden van de fractie van D66 lezen ook dat Nederland steun aan enkele mensenrechtenorganisaties per 31 december 2017 heeft beëindigd. Welke organisaties betreffen dit? In dit kader wijzen de leden ook graag op de aangenomen motie Sjoerdsma c.s., die de regering verzoekt haar ondersteuning van Israëlische mensenrechtenorganisaties als Breaking the Silence en B'Tselem voort te zetten en te verruimen wanneer de continuïteit van hun werkzaamheden in het geding zou komen en in EU-verband steun te verwerven voor effectieve druk op de Israëlische autoriteiten om af te zien van wetgeving en andere handelingen die de bewegingsruimte van mensenrechtenorganisaties inperken en de democratische vrijheden en veiligheid van mensenrechtenverdedigers ondermijnen. Hoe valt het in de brief genoemde voornemen te rijmen met deze aangenomen motie en op welke wijze heeft het kabinet uitvoering gegeven aan deze motie gezien recente ontwikkelingen in de Knesset?

¹⁷ <https://likud.nl/2018/01/mahmoud-abbas-begraaft-de-tweestatenoplossing/>

De dreiging van jarenlange gevangenisstraf die een Palestijns meisje van 16 boven het hoofd hangt, heeft veel mensen, waaronder ook de leden van de GroenLinks-fractie, geschokt. Zij beseffen dat maar één voorbeeld van de manier waarop Palestijnse kinderen, die van een misdaad verdacht worden, door Israël worden behandeld. Jaarlijks worden 700 kinderen gevangen door Israël, waarvan meer dan de helft bedreigd en geïntimideerd wordt en 60% 's nachts wordt gearresteerd. Deze leden verzoeken de Minister de behandeling van Palestijnse kinderen aan de orde te stellen tijdens het bespreken van het MOVV.

Ook de korting op de Amerikaanse bijdrage aan de UNRWA zal ten koste gaan van Palestijnse kinderen. De Amerikaanse regering heeft besloten om meer dan 50% van de geplande bijdrage aan de UNRWA, de VN-hulporganisatie voor Palestijnse vluchtelingen, achter te houden. Hiermee komt de scholing van honderdduizenden Palestijnse kinderen onder druk te staan, evenals het beheer van ziekenhuizen en hulp die verstrekt wordt aan arme Palestijnse gezinnen op de Westelijke Jordaanoever, in de Gazastrook, Libanon en Jordanië. Klopt het dat deze zorg eigenlijk de verantwoordelijkheid is van de bezettende macht, dus Israël? Hoe kan het dan dat de Israëlische regering dit besluit toejuicht? Hoe kan de EU het leed verzachten? Zal Nederland samen met andere lidstaten overwegen de bijdrage aan de UNRWA te verhogen?

De leden van de fractie van GroenLinks menen dat de VS zich buiten spel hebben gezet in de vredesonderhandelingen door het beleid van de huidige regering. Is de Minister dat met hen eens? Een tweestatenoplossing wordt effectief gedwarsboemd door het nederzettingenbeleid.

Uit meerdere uitlatingen van Minister president Netanyahu en zijn ministers blijkt dat zij hier ook niet meer aan hechten. Hoe geloofwaardig kan Nederland aan deze oplossing vast blijven houden, zonder aanvullende acties te ondernemen? Hoe denken andere lidstaten hierover?

De leden van de SP-fractie hebben een vraag over de arrestatie van het Palestijnse meisje Ahed Tamimi. Ze is zestien jaar en opgepakt omdat ze militairen van het Israëlische leger in bezet Palestijns gebied heeft geslagen en geschopt – een leger dat kort daarvoor verantwoordelijk was voor de bijna fatale verwonding van haar neefje, die in het hoofd geschoten was. Ahed staat symbool voor de aanhoudende Israëlische repressie tegen Palestijnen, waaronder honderden Palestijnse kinderen in Israëlische detentie. Is de Minister bereid zich uit te spreken tegen het Israëlische beleid om Palestijnse kinderen op te sluiten? Is de Minister bereid, in navolging van Amnesty International, aan te dringen op vrijlating van Ahed?

De leden van de SP-fractie hebben grote zorgen over het Amerikaanse beleid om stevig te korten op de financiering van UNRWA, waardoor er grote problemen kunnen ontstaan voor vele duizenden Palestijnse vluchtelingen. Is de Minister bereid in EU-verband te pleiten voor verhoging van de financiering van deze belangrijke organisatie, ter compensatie van de Amerikaanse maatregel?

De leden van de PvdA-fractie vragen of naast de inzet zoals opgenomen in de geannoteerde agenda er zorgen zijn over de wijze waarop minderjarigen in Israël opgepakt en vastgezet worden. Welke mogelijkheden ziet de Minister om tijdens de informele ontmoeting met Abbas waarbij de mogelijkheid bestaat tot het wisselen van gedachten over het MOVV, intra-Palestijnse verzoening alsmede de relatie tussen de EU en de Palestijnse Autoriteit, de zorgen die daaromtrent in Nederland leven over te brengen?

Het Midden-Oosten Vredesproces is erg belangrijk voor de leden van de ChristenUnie-fractie. Zij danken de Minister voor het verslag van zijn reis naar Israël en de Palestijnse Autoriteit. Zij waarderen het ook dat de Minister de Palestijnse president aangesproken heeft op de financiële steun aan Palestijnse terroristen in Israëlische gevangenissen. Zij willen daarom graag weten wat de Minister ervan vindt dat president Abbas inmiddels, opnieuw, herhaald heeft dat hij hier nooit mee zal stoppen. De leden van de ChristenUnie-fractie vinden het systeem van een progressieve beloning naar gelang iemand meer slachtoffers heeft gemaakt onacceptabel. Zij willen weten wanneer Nederland aan de weigering dit te veranderen de consequentie verbindt onze financiële bijdrage aan de PA navenant te verminderen. Acht de Minister van Buitenlandse Zaken president Abbas nog steeds een partner voor vredesoverleg na de uitlatingen die hij heeft gedaan kort na zijn bezoek? Wat vindt de Minister van Abbas» uitspraak dat Israël een koloniaal project is van westerse landen dat niets met joden te maken heeft? Dat er in het verleden Nederlandse schepen zijn gebruikt, vanwege de omvang van de Nederlandse vloot, om joden naar Palestina over te brengen? Wat zeggen dergelijke uitspraken volgens de Minister over Abbas» toewijding aan een twee-statenoplossing?

De leden van de ChristenUnie-fractie waren nogal verbaasd over de beantwoording van de schriftelijke vragen over het Nederlandse stemgedrag bij de VN. In de beantwoording van deze vragen heeft de Minister het over de status van een aantal door Israël bezette gebieden. Daar rekent hij ook de Gaza-strook onder. Elders schrijft hij over Israëlische veiligheidsdiensten in Gaza. Israël heeft zich al in 2005 uit de Gazastrook teruggetrokken. De leden van deze fractie willen weten waar zulke fouten vandaan komen.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben nog een vraag over de brief met de reactie van de Minister op het Amerikaanse besluit om Jeruzalem als hoofdstad van Israël te erkennen. De Minister verwijst in de geannoteerde agenda naar de brief van 9 januari. Daarin schrijft hij dat de status van Jeruzalem door beide partijen beslist moet worden, als deel van de oplossing van het conflict. Dat lijkt deze leden een goed uitgangspunt. Maar vervolgens vult de Minister die oplossing verder in en heeft het over «Jeruzalem als toekomstige hoofdstad van beide staten». De leden van de ChristenUnie constateren dat de Minister daarmee eigenlijk ook een voorschot neemt op de uitkomst van eventuele vredesbesprekingen en zij willen weten op basis waarvan de Minister dit zegt? Vindt de Minister dat daar waar twee partijen beiden hetzelfde claimen, aan beide claims bij voorbaat evenveel gewicht moet worden toegekend?

Volgens antwoorden op schriftelijke vragen¹⁸ stemde Nederland slechts eenmaal tegen een VN-resolutie over Israël, namelijk inzake het besluit onder agendapunt Occupied Palestine bij de Uitvoerende Raad van UNESCO. Bij alle andere resoluties werd gekozen voor onthouding of een voorstem. De leden van de SGP-fractie zetten hier grote vraagtekens bij. Zo koos Nederland bij een resolutie tijdens de 34^e sessie van de Mensenrechtenraad (MRR), over human rights in the Occupied Syrian Golan, voor onthouding, terwijl de resolutie volgens het kabinet «niet meer in verhouding staat tot de gewijzigde realiteit in de regio». Waarom is en wordt in een dergelijk geval niet simpelweg gekozen voor een tegenstem? Is de Minister bereid om bij dergelijk VN-resoluties in het vervolg vaker te kiezen voor een tegenstem?

¹⁸ Beantwoording vragen van het lid Van Der Staaij over het Nederlandse stemgedrag inzake VN-resoluties aangaande Israël, 9 januari 2018

In antwoord op vragen van de leden Voordewind, Ten Broeke en Van Helvert over het Nederlandse stemgedrag in de VN¹⁹ zegt de Minister: «Nederlandse inzet is erop gericht om disproportionele aandacht voor een land binnen de VN tegen te gaan» (...) «In die gevallen waarbij het kabinet van mening is dat voorgestelde resoluties overduidelijk disproportioneel kritisch zijn jegens landen, en daarmee onverenigbaar met de hierboven gestelde uitgangspunten, zal de inzet op een tegenstem gericht zijn. Daarbij kan het voorkomen dat door deze inzet en gezamenlijk EU-optreden de teksten zodanig aangepast worden dat dit leidt tot aangepast stemgedrag. Het kabinet beschouwt de motie Van der Staaij c.s. (kenmerk 34 475, nr. 44) als een aanmoediging om bovengenoemde inzet onverminderd voort te zetten.» Kan de Minister toelichten hoe het Nederlandse stemgedrag concreet beïnvloed is of wordt door de aangenomen motie Van der Staaij c.s.? Waaruit blijkt dat de inzet gericht is op een tegenstem, terwijl, zoals eerder aangegeven, vrijwel steevast gekozen wordt voor een voorstem of onthouding?

Tijdens een recente vergadering van de Centrale Raad van de PLO noemde president Abbas Israël onder meer «een koloniaal project dat niks met joden te maken heeft.»²⁰ Kan de Minister deze uitspraak bevestigen? Zal Abbas aangesproken worden op deze historische onjuiste, en uiterst vijandige uitspraken, en zal hem gevraagd worden de historische relatie tussen het joodse volk en de staat Israël en Israëls bestaansrecht erkennen?

Libië

De leden van de D66-fractie maken zich nog steeds ernstig zorgen over de praktijken rondom mensensmokkel in Libië en de mensonterende omstandigheden in detentiecentra. Is er al sprake van enige verbetering in de detentiecentra? Worden inmiddels onafhankelijke organisaties toegelaten in de detentiecentra om te kunnen monitoren? Ten slotte vragen deze leden zich af of de Minister verder kan toelichten hoe de opgestarte evacuatiemissie verloopt en welke rol Nederland daar voor zichzelf ziet.

De leden van de fractie van GroenLinks lezen dat Nederland in samenwerking met Duitsland de bestrijding van mensenhandel en -smokkel in de VN Veiligheidsraad aan de orde zal stellen. Welke voorstellen zal Nederland doen? Uit nieuwsberichten blijkt dat er veel mensen uit Libië richting Europa vluchten, afgelopen dinsdag werden op één dag 1400 mensen uit zee gered. Wat is er met hen, en met al die anderen die dagelijks worden onderschept, gebeurd? Worden zij teruggebracht naar Libië? Zo ja, welke waarborgen zijn er dan voor hun veiligheid? Wordt de Libische kustwacht al onafhankelijk gemonitord, zoals in de motie-Verhoeven/Groothuizen wordt verzocht? Zal de Minister dit verzoek van de

¹⁹ Beantwoording vragen van de leden de leden Voordewind (ChristenUnie), Ten Broeke (VVD) en Van Helvert (CDA) over het bericht dat Nederland in de VN meestemt met anti-Israëliische resoluties als gevolg van EU-beleid, 9 januari 2018

²⁰ Zie een artikel van 15 januari 2018 in de Washington Post: «He also reiterated his demand that Britain apologize for its 1917 Balfour Declaration, which endorsed the idea of a Jewish state. He accused Israel of sending drugs to Palestinian children. Most angering to Israelis, however, was his assertion that the country was a result of Western efforts to offload their Jews. «They wanted to bring Jews here from Europe to maintain European interests in the region. They asked Holland, which had the largest navy in the world, to transfer the Jews,» he said. «Israel is a colonialist project that has nothing to do with Jews.» Online beschikbaar via https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/israel-slams-palestinian-leader-abbas-for-anti-trump-speech/2018/01/15/8cad7e58-f9ca-11e7-9b5d-bbf0da31214d_story.html?utm_term=.5db5298dc48d

Kamer inbrengen tijdens de bijeenkomst van de RBZ? Wordt het wangedrag van de Libische kustwacht door de RBZ besproken?

De leden van de fractie van de PvdA merken op dat het EU Trust Fund for Africa beoogt met ontwikkelingsprojecten de grondoorzaken van migratie tegen te gaan. Ook worden met het EU Trust Fund grenscontroles versterkt. De focus lijkt nu vooral te liggen op versterking van grenscontroles. Hoe wordt via het Fund nu ook de grondoorzaken van migratie, zoals armoede en conflict, aangepakt?

De leden van de Christen Unie-fractie vinden het terecht dat Libië opnieuw op de agenda staat. De Minister schrijft: «Dankzij de gezamenlijke inspanningen hebben sinds de AU-EU top al een groot aantal migranten terug kunnen keren naar hun landen van herkomst.» De leden van de ChristenUnie-fractie zouden graag weten hoe dit verlopen is. Zijn deze mensen vrijwillig teruggekeerd en is het zeker dat zich geen vluchtelingen onder hen bevonden?

Ook willen de leden van de ChristenUnieweten hoe het inmiddels staat met het toezicht op de Libische kustwacht, waartoe is opgeroepen door de motie-Verhoeven en Groothuizen. Wat is er inmiddels gebeurd om een einde te maken aan de slavenhandel in Libië? Wat betreft ons huidige lidmaatschap van de VNVR vragen deze leden hoe Nederland het voor zich ziet om binnen de VN-Veiligheidsraad mensenhandel- en smokkel in Libië aan te pakken.

Venezuela

De leden van de D66-fractie maken zich zorgen over steeds wanhopigere situatie in Venezuela en het recente conflict rondom de eenzijdige grenssluiting. Zij zijn van mening dat de eenzijdige sluiting door president Maduro van de grens met Aruba, Bonaire en Curaçao niet bevorderlijk is voor onderlinge verhoudingen. Tegelijkertijd is overduidelijk dat Maduro tracht een externe bliksemafleider voor zijn eigen binnenlandse problemen te zoeken. Deze leden vragen zich af hoe de gesprekken met Venezuela verlopen. Is er al uitzicht op het opheffen van de grensblokkade? Tegelijkertijd is het belangrijk dat de negatieve consequenties van deze eenzijdige grenssluiting voor de ABC-eilanden, zoals beperkte beschikbaarheid van groente en fruit, zoveel als mogelijk worden beperkt. Is de Minister het met de leden van de D66-fractie eens dat er zoveel mogelijk moet worden gewerkt aan het terugdringen van de afhankelijkheid van de ABC-eilanden van Venezuela? Ten slotte vragen de leden van de D66-fractie zich af hoe de berichten over de Chinese interesse met betrekking tot de olieraffinaderij op Curaçao geduid moeten worden?²¹ Klopt het dat de Chinezen hier belangen bij hebben en de druk via president Maduro opvoeren? Graag een toelichting.

Post Cotonou

Het concept-onderhandelingsmandaat ligt voor bij de ministers van Buitenlandse Zaken. Dat is goed, naar het oordeel van de leden van de fractie van GroenLinks. Zij menen dat het verdrag te veel gezien is als een instrument van handel en ontwikkelingssamenwerking alleen. Ondanks het grote belang hiervan mag deze nadruk er niet toe leiden dat de politieke dialoog – over democratie en mensenrechten bijvoorbeeld – er bekaaid van af komt. Die dialoog moet, wat deze leden betreft, juist belangrijker worden: over de klassieke onderwerpen (mensenrechten,

²¹ <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/01/13/curacao-licht-aan-de-ketting-van-een-land-in-crisis-a1588228>

rechten van minderheden), maar ook over de relatief nieuwe agenda van gemeenschappelijk belang: veiligheid en terreurbestrijding, migratie, klimaatverandering en wat daaraan te doen. Ziet de Minister dit ook zo? En hoe ziet de Minister de geopolitieke betekenis van een nieuw verdrag, ook in het licht van al die nieuwe spelers op het Afrikaanse continent, zoals Turkije, de Golfstaten en China?

Het juiste tijdstip om een nieuw mandaat en een nieuw verdrag te bespreken is lastig te bepalen. De Minister stelt dat de komst van het BNC fiche het juiste moment is om hier uitgebreider op in te gaan, maar heeft het kabinet dan nog voldoende flexibiliteit om de wensen van de Kamer te incorporeren? Indien Nederland zich nu nog nergens op vastlegt, wat gaat de Raad er dan nu over bespreken? Is dit het moment om het standpunt van de regering te bespreken, voordat de Minister zich op de hoofdlijnen heeft vastgelegd? Of is het juist nog te vroeg, zo vragen de leden van de fractie van GroenLinks.

Afghanistan – Veiligheidsraad

De leden van de fractie van GroenLinks steunen de Minister in zijn voornemen om in het Ministerieel debat de nadruk te leggen op de noodzaak van een geïntegreerde benadering. Zal de Minister in zijn toespraak ook refereren aan het toenemend geweld in Afghanistan? Welke invloed heeft het hoge aantal luchtaanvallen in de afgelopen maanden gehad op de situatie in Afghanistan?

Europese missies

Naar aanleiding van het verslag van de RBZ van 11 december 2017 hebben de leden van de fractie van GroenLinks verschillende vragen over de voortgang van de Europese missies. Waarom staan de beslissingen over de twee verlengingen en de beëindiging van de Nederlandse bijdragen aan EU-missies alleen vermeld in dit verslag en niet bijvoorbeeld in de geannoteerde agenda? Wanneer is over verlenging in de RBZ gesproken en besloten? Wat zijn de doelstellingen, wat is de voortgang en wat is de totale inzet? Wanneer is besproken welke lidstaten een bijdrage leveren? In het AO piraterijbestrijding hebben de leden van de fractie van GroenLinks er op aangedrongen om EUCAP Somalië uit te bouwen tot een bredere rule-of-lawmissie. Is hier in meerderheid tegen besloten? Waarom dan? Waarom is voor een capaciteit van maximaal tien civiele experts gekozen? Is dit gebaseerd op de vraag en het aanbod? Was er niet meer nodig, ook met het oog op de corruptie in Somalië, de hongersnood en piraterijbestrijding?

Myanmar

De leden van de PvdA-fractie zouden graag willen weten wat de appreciatie van de Minister is over de gemaakte afspraken tussen Bangladesh en Myanmar over terugkeer van Rohingya-vluchtelingen naar Myanmar? In de brief over de inzet bij de VNVR schrijft de Minister dat Nederland, net als de rest van de EU, steeds heeft benadrukt dat terugkeer alleen mogelijk is als het vrijwillig, duurzaam, veilig en in waardigheid gebeurt. VN betrokkenheid of andere betrokkenheid van derden in Myanmar zou bijdragen aan het creëren van vertrouwen van Rohingya in een veilige terugkeer. Het is echter niet te verwachten dat binnen een afzienbare termijn voldaan zal worden aan de minimumvoorwaarden voor vrijwillige en veilige terugkeer van de Rohingya. Zolang de veiligheid van de Rohingya in Myanmar niet gegarandeerd wordt, zij geen toegang hebben tot eerste levensbehoeften en er geen geloofwaardig uitzicht voor hen is

op burgerschap in Myanmar, is de verwachting dat maar weinig Rohingya vrijwillig terug zullen willen keren. Op welke wijze gaat de Minister dit onder de aandacht brengen tijdens de RBZ om te bezien of er vanuit de EU-zijde mogelijkheden zijn de (eventuele) veilige terugkeer te monitoren? En welke «derden» zouden volgens de Minister betrokken kunnen worden bij vrijwillige terugkeer? En op welke wijze gaat Nederland zich inzetten om in EU-verband druk zetten op Myanmar? De EU handhaaft het EU-wapenembargo en de Nederlandse inzet is erop gericht om overeenstemming te vinden binnen de EU om daarbovenop ook persoonsgerichte sancties in te stellen tegen verantwoordelijke militairen. Hiervoor zijn inmiddels voorbereidingen gaande. Is het mogelijk dit proces te versnellen en zo ja op welke wijze? Is de Minister van plan zich blijvend in te zetten en opnieuw de mogelijkheden tot (uitbreiding van) sancties te bespreken? Nu er een aantal EU-lidstaten een zetel in de VNVR hebben, waaronder Nederland, zou de RBZ een platform kunnen zijn om een gezamenlijke inzet in de VNVR te bespreken. Is de Minister bereid dit te doen op basis van de inzet die Nederland zich heeft voorgenomen?

Overig

De leden van de PvdA-fractie vinden het verschrikkelijk dat de Kosovaarse politicus Oliver Ivanovic is doodgeschoten. Een afschuwelijke politieke moord, die tot grote spanningen kan leiden op de Balkan, waar de situatie toch al zeer fragiel is. Gaat de Minister dit in de Raad Buitenlandse Zaken met zijn collega's bespreken? Hoe kan de rust worden bewaard?

Op welke manier gaat Nederland haar positie in de VNVR gebruiken om bij te dragen aan het beëindigen van straffeloosheid in landen als Irak, Jemen en Libië? Hoe wordt ernaar gestreefd dat ook vrouwen, jongeren, christenen en andere groepen optimaal bij de onderhandelingen en verzoeningsprojecten worden betrokken? Zo vragen de leden van de SGP-fractie.